1

CREDEŢI ÎN DUMNEZEU

CÎNTEC PROVENSAL

†

Eu am fost adevăratul Teobald de Montagut, baron de Fortcastell. Nobil ori din popor, domn ori birnic, tu, oricine ai fi, cel care te opreşti o clipă la marginea mormîntului meu, crede în Dumnezeu aşa cum am crezut eu şi roagă-te lui pentru mine.

I

Nobili aventuroşi care, cu lancea în suport, cu viziera coifului coborîtă şi călare pe un cal puternic, cutreieraţi pămîntul fără altă avere decît numele vostru preastrălucit şi paloşul vostru, căutînd onoare şi faimă în profesiunea armelor: dacă atunci cînd străbateţi abrupta vale de la Montagut, v-a prins acolo furtuna şi noaptea şi v-aţi găsit un adăpost în ruinele mînăstirii care încă se mai văd în adîncul ei, ascultaţi-mă.

II

Păstori care urmaţi cu paşi înceţi oile voastre albe ce pasc împrăştiate pe dealuri şi cîmpii; dacă, atunci cînd le duceţi la marginea străveziului pîrîu ce curge, se zbate şi saltă printre stîncile din valea de la Montagut, într-o după-amiază de foc din toiul verii, aţi găsit umbra şi odihna la picioarele arcadelor surpate ale mînăstirii, ai căror stîlpi acoperiţi de muşchi îi sărută valurile, ascultaţi-mă.

III

Fete din satele dimprejur, crini sălbatici ce creşteţi fericiţi la adăpostul smereniei: dacă în dimineaţa sfîntului patron al acestor locuri, cînd coborîţi valea de la Montagut să culegeţi trifoi şi margarete cu care să-i împodobiţi altarul, învingînd teama ce v-o insuflă mînăstirea posomorîtă care se ridică pe stîncile sale, aţi pătruns în claustrul mut şi pustiu pentru a rătăci printre mormintele părăsite, pe ale căror margini cresc margaretele cele mai bătute şi zambilele cele mai albastre, ascultaţi-mă.

IV

Poate că, la strălucirea unui fulger, tu, nobile cavaler; tu, păstor rătăcitor, ars de razele soarelui; în sfîrşit, tu, frumoasă fată, acoperită încă de picăturile de rouă asemenea unor lacrimi; cu toţii aţi zărit în acel loc sfînt un mormînt, un mormînt umil. Înainte vreme îl alcătuiau o piatră grosolană şi o cruce de lemn; crucea a dispărut şi n-a mai rămas decît piatra. În acel mormînt, a cărui inscripţie alcătuieşte epigraful cîntecului

meu, odihneşte în pace ultimul baron de Fortcastell, Teobald de Montagut, a cărui poveste neobişnuită v-o voi istorisi.

[PARTEA ÎNTÎI]

I

Pe cînd îl purta în pîntec pe primul ei născut, Teobald, nobila contesă de Montagut avu un vis misterios şi înfricoşător. Poate un semn de la Dumnezeu; poate o fantezie vană pe care timpul a înfăptuit-o mai înainte. Visă că în sînul ei zămislea un şarpe, un şarpe monstruos care, scoţînd şuierături ascuţite şi cînd tîrîndu-se prin iarba deasă, cînd încolăcindu-se gata să sară, se făcu nevăzut, ascunzîndu-se, în cele din urmă, prin nişte rugi de mure.

– Acolo este, acolo este! – striga contesa în cumplitul său coşmar, arătîndu-le servitorilor jujerii unde se ascunsese respingătoarea reptilă.

Cînd servitorii ajunseră grăbiţi la locul pe care nobila doamnă, nemişcată şi prinsă de o groază adîncă, încă li-l arăta cu degetul, un porumbel alb se ridică din mărăcini şi urcă la nori.

Şarpele dispăruse.

II

Teobald veni pe lume. Mama lui muri cînd îl născu. Tatăl său pieri după cîţiva ani într-o ambuscadă, luptînd ca bun creştin împotriva duşmanilor lui Dumnezeu.

Din acest moment, tinereţea întîiului născut de Fortcastel nu se poate asemui decît cu o vijelie. Pe oriunde trecea, se vedea arătîndu-i drumul o dîră de lacrimi şi de sînge. Îşi spînzura birnicii, se lupta cu egalii, hărţuia domniţele, ciomăgea călugării şi, în blasfemiile şi în blestemele sale, nu lăsa nici un sfînt în pace şi nici un lucru sacru nu rămînea nehulit.

III

Într-o zi, cînd ieşi la vînătoare şi, după cum îi era obiceiul, spre a se feri de ploaie întreaga sa ceată afurisită de paji neruşinaţi, arcaşi cîinoşi şi slugi ticăloase, cu cîini, cai şi şoimi, pătrunse în biserica unui sat de pe domeniile sale, un preot venerabil, înfruntîndu-i mînia şi fără a se teme de violentele izbucniri ale firii sale impetuoase, îl conjură, în numele cerului şi purtînd o hostie sfinţită în mîini, să părăsească acel loc şi să meargă pe jos şi cu un toiag de pelerin să-i ceară Papei iertarea de păcate.

– Lasă-mă în pace, bătrîn nebun! – exclamă Teobald cînd îl auzi. Lasă-mă în pace, sau, cum n-am întîlnit nici un vînat toată ziua, îmi asmut cîinii asupra ta şi te fugăresc ca pe un mistreţ ca să mă veselesc.

IV

Teobaldo era un om de cuvînt. Totuşi, preotul se mărgini să-i răspundă:

– Fă cum vei vrea, însă ţine seama că există un Dumnezeu care pedepseşte şi iartă, iar dacă mor de mîna ta îmi va şterge păcatele din cartea indignării sale ca să scrie numele tău şi să te facă să-ţi ispăşeşti crima.

– Un Dumnezeu care pedepseşte şi iartă! – izbucni baronul profanator cu un hohot de rîs. Eu nu cred în Dumnezeu şi, ca să-ţi dau o dovadă, am să îndeplinesc ce ţi-am promis, căci, cu toate că nu prea obişnuisc să spun rugăciuni, îmi place să nu-mi încalc cuvîntul. Raimundo! Gerardo! Pedro! Asmuţiţi haita, daţi-mi suliţa, suflaţi în goarne de urmărire şi haideţi să-l fugărim pe acest neghiob, chiar de-o fi să se suie pe icoanele altarelor sale.

V

Deja, după ce stătuseră o clipă în cumpănă şi la o nouă poruncă a stăpînului lor, pajii începeau să dezlege ogarii, care asurzeau biserica cu lătratul lor; deja baronul îşi încărcase arbaleta, rîzînd cu un rîs al lui Satan, iar venerabilul preot, spunînd o rugăciune, îşi ridica ochii către cer şi aştepta liniştit moartea, cînd se auzi afară din sacra incintă un zvon teribil, ţipăte de goarne ce dădeau semnale de hăituire şi strigăte de: «La mistreţ! La mistreţ! Prin mărăciniş! Spre munte!» La vestirea vînatului dorit, Teobald alergă la porţile sanctuarului, beat de bucurie. După el plecară servitorii şi, odată cu servitorii, caii şi ogarii.

VI

– Încotro a luat-o mistreţul? – întrebă baronul, urcîndu-se pe cal fără a se sprijini în scară şi fără a-şi dezarma arbaleta.

– Prin vîlceaua care se întinde la poalele acelor dealuri – îi răspunseră.

Fără a mai asculta ultimul cuvînt, impetuosul vînător îşi vîrî pintenii de aur în burta calului, care o porni în goana mare. După el o porniră cu toţii.

Locuitorii din sat, primii care se alarmaseră, şi care, la apropierea înfricoşătorului animal, se adăpostiseră în colibe, îşi arătară cu sfială capul pe la colţurile ferestrelor, iar cînd văzură dispărînd ceata infernală printre frunzele desişului, îşi făcură în tăcere semnul crucii.

VII

Teobald mergea în faţa tuturor. Calul său, mai uşor sau mai îmboldit decît ai servitorilor, urmărea atît de aproape vînatul, încît de două sau trei ori se ridicase în scări şi îşi pusese la umăr arbaleta ca să-l lovească. Însă mistreţul, pe care îl zărea numai din cînd în cînd prin hăţişurile dese, dispărea iarăşi, spre a se ivi din nou în afara bătăii armei.

Astfel alergă multe ceasuri, străbătu vîlcelele, albia pietroasă a rîului şi, intrînd într-o pădure imensă, se pierdu printre umbrele sale răvăşite, mereu cu ochii aţintiţi asupra vînatului rîvnit, mereu crezînd că îl ajunge din urmă, mereu văzîndu-se înşelat de iuţeala lui miraculoasă.

VIII

În cele din urmă, găsi un prilej propice. Întinse braţul, iar săgeata zbură şi se înfipse tremurînd în spinarea înfricoşătorului animal, care făcu un salt şi pufni înspăimîntător.

– E mort! – exclamă cu un strigăt de bucurie vînătorul, vîrîndu-şi pentru a o suta oară pintenii în burta sîngerîndă a calului. E mort! Zadarnic fuge. Dîra de sînge pe care o lasă după el îi arată drumul. Şi, spunînd acestea, începu să dea din goarnă semnalul de triumf pentru ca servitorii să-l audă.

În acea clipă, calul se opri, picioarele i se cutremurară, o tremur uşor îi scutură muşchii contractaţi şi animalul se prăbuşi la pămînt aruncînd pe nările umflate, acoperite de spumă, un şuvoi de sînge.

Murise de istovire, murise atunci cînd fuga mistreţului începuse să slăbească, cînd o singură sforţare ar fi fost îndeajuns pentru a-l ajunge din urmă.

IX

Să zugrăvim mînia colericului Teobald ar fi cu neputinţă. Să repetăm blestemele şi blasfemiile, doar să le repetăm, ar fi scandalos şi nelegiuit. Îşi chemă strigînd servitorii, şi îi răspunse numai ecoul în acele imense singurătăţi, şi îşi smulse părul din cap şi barba, pradă celei mai înspăimîntătoare disperări.

– Am să-l urmăresc în fugă, chiar de-ar fi să plesnesc – exclamă, în cele din urmă, armîndu-şi din nou arbaleta şi pregătindu-se să plece pe urmele vînatului; însă, în acel moment, simţi zgomot în spate, ramurile desişului se dădură în lături, iar dinaintea ochilor săi se înfăţişă un paj care aducea de căpăstru un cal negru precum noaptea.

– Cerul mi-l trimite – spuse vînătorul aruncîndu-se în spinarea lui, sprinten ca un căprior.

Cînd îi întinsese hăţurile, pajul, care era subţire, foarte subţire, şi galben ca moartea, surîse într-un fel straniu.

X

Calul necheză atît de tare, încît pădurea se cutremură; făcu o săritură de necrezut, o săritură în care se ridică mai bine de zece metri deasupra pămîntului, iar văzduhul începu să vîjîie în urechile călăreţului precum o piatră azvîrlită cu praştia. O pornise în goana mare, însă într-o goană atît de mare încît, temîndu-se să nu-i scape scăriţele şi să cadă la pămînt cuprins de ameţeală, trebui să închidă ochii şi să se agaţe cu amîndouă mîinile de coama învolburată a fugarului.

Şi fără să scuture frîul, fără să-l rănească cu pintenii şi fără să-l îndemne cu glasul, calul alerga, alerga fără să se oprească. Cîtă vreme alergă Teobald cu el fără să-şi dea seama pe unde, simţind cum crengile îi loveau chipul din mers, iar tufişurile îi sfîşiau veşmintele, iar vîntul îi şuiera împrejur? Nimeni nu ştie.

XI

Cînd, recăpătîndu-şi curajul, deschise ochii ca să arunce împrejur o privire neliniştită, se pomeni departe, foarte departe de Montagut, în nişte locuri pentru el cu totul necunoscute. Calul alerga, alerga fără să se oprească, şi copaci, stînci, castele şi

sate treceau pe lîngă el ca un trăsnet. Noi şi noi zări se deschideau dinaintea vederii sale; zări ce se ştergeau spre a lăsa loc altora, tot mai necunoscute. Văi înguste, înţesate de colosale fragmente din granit pe care furtunile le smulseseră de pe creştetul munţilor; vesele lanuri acoperite de un covor de verdeaţă şi presărate cu albe cătune; pustii fără margini, unde fierbeau nisipurile arse de razele unui soare de foc; întinse singurătăţi, şesuri imense, ţinuturi ale zăpezilor veşnice, unde uriaşii gheţari, profilîndu-se pe un cer cenuşiu şi întunecat, păreau nişte albe năluci întinzîndu-şi braţele ca să-i înşface părul din mers: toate acestea, şi mii de alte lucuri pe care nu vi le voi putea descrie, le văzu în alegarea sa fantastică, pînă cînd, învăluit într-o ceaţă întunecoasă, nu mai auzi copitele calului lovind pămîntul.

[PARTEA A DOUA]

I

Nobili cavaleri, simpli păstori, frumoase fete ce-mi ascultaţi istorisirea: dacă vă minunează ceea ce vă povestesc, să nu credeţi că-i un basm ţesut după bunul meu plac pentru a vă înşela buna credinţă. Această tradiţie a ajuns pînă la mine din gură în gură, iar legenda mormîntului, care încă se păstrează în mînăstirea de la Montagut, e martorul irecuzabil al adevărului cuvintelor mele.

Credeţi, deci, cele spuse de mine, şi credeţi ceea ce-mi mai rămîne de spus, ceea ce este la fel de adevărat precum cele dinainte, deşi încă şi mai miraculos. Eu voi putea, eventual, împodobi cu cîteva farmece ale poeziei scheletul gol al acestei poveşti simple şi înfricoşătoare. Însă niciodată nu mă voi îndepărta cîtuşi de puţin de adevăr cu bună ştiinţă.

II

Cînd Teobald nu mai auzi paşii calului şi se simţi aruncat în neant, nu-şi putu înfrîna o involuntară cutremurare de groază. Pînă atunci crezuse că obiectele ce i se înfăţişau dinaintea ochilor erau năluci ale închipuirii sale, curpinsă de ameţeală, şi că bidiviul alerga dezlănţuit, e adevărat, însă alerga fără să-i iasă din stăpînire. Acum nu mai încăpea îndoială că era prada unei puteri supranaturale care îl tîra, fără să ştie încotro, prin acele ceţuri întunecate, prin acei nori cu forme capricioase şi fantastice, în al căror sîn, ce se ilumina din cînd în cînd prin strălucirea unui fulger, credea că deosebeşte scînteile clocotitoare, gata să se desprindă.

Bidiviul alerga sau, mai bine zis, înota în acel ocean de aburi ceţoşi şi aprinşi, iar minunăţiile cerului începură să se desfăşoare, una după alta, dinaintea ochilor înspăimîntaţi ai călăreţului.

III

Călărind pe deasupra norilor, înveşmîntaţi în lungi tunici cu margini de foc, cu pletele aprinse fluturînd în vijelie şi rotindu-şi spadele, care fulgerau împrăştiind scîntei

de lumină vineţie, îi văzu pe îngeri, trimişi ai mîniei lui Dumnezeu, trecînd ca o armată formidabilă pe aripile furtunii.

Şi se ridică mai în înalt şi crezu că deosebeşte în depărtare norii furtunoşi, asemenea unei mări de lavă, şi auzi tunetul mugind la picioarele sale aşa cum mugeşte oceanul biciuind stînca din al cărei vîrf îl contemplă pelerinul înmărmurit.

IV

Şi îl văzu pe arhanghel, alb ca zăpada, care, aşezat pe un imens glob de cristal, îl conduce prin spaţiu în nopţile senine, ca o corabie de argint pe suprafaţa unui lac albastru.

Şi văzu soarele rotindu-se aprins pe axele sale de aur şi o atmosferă de culori şi de foc, iar în centrul lui văzu spiritele incandescente ce locuiesc tefere între flăcări şi, din sînul său arzător, îi intonează Creatorului imnuri de bucurie.

Văzu firele de lumină imperceptibile care îi leagă pe oameni de stele şi văzu curcubeul, aruncînd parcă o punte colosală peste abisul ce desparte primul cer de cel de-al doilea.

V

Pe o scară misterioasă văzu coborînd sufletele spre pămînt: văzu coborînd multe şi urcînd puţine. Fiecare din acele suflete inocente umbla însoţit de un arhanghel preacurat, care îl acoperea cu umbra aripilor sale. Cei care se întorceau singuri, se întorceau în tăcere şi cu lacrimi în ochi; cei care nu se întorceau, urcau cîntînd cum urcă ciocîrliile în dimineţile de april.

Apoi, în ceţurile trandafirii şi albastre, care pluteau în spaţiu ca nişte perdele de mătase străvezie, sfîşiată cum în ziua de glorie se sfîşie în bisericile noastre vălul altarelor, iar paradisul drepţilor i se oferi privirilor, orbitor şi magnific.

VI

Erau acolo sfinţii profeţi pe care îi veţi fi văzut sculptaţi grosolan pe faţadele catedralelor noastre; fecioarele luminoase, pe care zadarnic încearcă pictorul să le copieze din visele sale pe geamurile colorate ale ogivelor; heruvimii cu veşmintele lor lungi şi fluturînde şi cu nimburile lor de aur, precum cei din tablele altarelor; în sfîrşit, încununată de stele, înveşmîntată în lumină, înconjurată de toate ierarhiile cereşti şi frumoasă peste orice închipuire, Fecioara din Montserrat, Maica Domnului, Regina arhanghelilor, oblăduitoarea păcătoşilor şi mîngîierea îndureraţilor.

VII

Dincolo de paradisul drepţilor, dincolo de tronul unde şade Fecioara Maria, mintea lui Teobald se înfioră temătoare, şi o spaimă adîncă puse stăpînire pe sufletul său. Eterna singurătate, eterna tăcere sălăşluiesc în acele zone ce duc spre misteriosul sanctuar al Domnului. Din cînd în cînd îi biciuia fruntea cîte o pală de aer, rece precum lama unui pumnal, care îi zbîrlea părul de groază şi îi pătrundea pînă în măduva oaselor,

pale aidoma celor care le anunţau profeţilor apropierea spiritului divin. În cele din urmă ajunse într-un punct unde i se păru că desluşeşte un zgomot surd, ce s-ar fi putut asemui cu zumzetul îndepărtat al unui roi de albine cînd, în după-amiezile de toamnă, se rotesc în jurul ultimelor flori.

VIII

Străbătea acea fantastică regiune unde se duc toate rostirile de pe Pămînt, sunetele despre care spunem că se risipesc, cuvintele despre care credem că se pierd în văzduh, tînguielile despre care credem că nu le aude nimeni. Aici, într-un cerc armonios, plutesc rugile copiilor, rugăciunile fecioarelor, psalmii evlavioşilor sihaştri, cererile celor umili, castele cuvinte ale celor cu inima curată, plîngerile resemnate ale celor ce îndură, tînguirile celor ce suferă şi imnurile celor ce speră. Printre acele glasuri care încă palpitau în eterul luminos, Teobald auzi glasul sfintei sale mame, care se ruga lui Dumnezeu pentru el, însă pe al lui nu şi-l auzi.

IX

Mai încolo urechile sale ascultară, cu un vacarm discordant, mii şi mii de accente aspre şi răguşite, blasfemii, strigăte de răzbunare, cîntece de orgii, vorbe obscene, blesteme ale disperării, ameninţări ale neputinţei şi înjurături profanatoare ale impietăţii.

Teobald străbătu al doilea cerc cu repeziciunea cu care meteorul traversează cerul într-o seară de vară, pentru a nu-şi auzi glasul, care vibra acolo răsunător şi tunător, întrecînd celelalte glasuri în toiul acelui vacarm infernal.

– Nu cred în Dumnezeu! Nu cred în Dumnezeu! – spunea încă glasul lui, zbătîndu-se în acel ocean de blasfemii. Iar Teobald începea să creadă.

X

Lăsă în urmă acele zone şi străbătu alte imensităţi pline de viziuni înfricoşătoare, pe care nici el nu le putu înţelege, nici eu nu izbutesc a le concepe, şi ajunse, în cele din urmă, la ultimul cerc al spiralei cerurilor, unde serafimii îl adoră pe Domnul, cu chipul acoperit de aripile triple şi prosternaţi la picioarele sale.

Voi să-l privească.

Un suflu de foc îi arse faţa, o mare de lumină îi răpi vederea, un tunet uriaş îi bubui în urechi şi, smuls de pe bidiviu şi aruncat în neant precum piatra căzătoare azvîrlită de un vulcan, se simţi coborînd şi iar coborînd, fără să se prăbuşească vreodată; orb, ars şi asurzit, cum căzuse, poate, îngerul răzvrătit atunci cînd Dumnezeu i-a doborît piedestalul trufiei cu o suflare a buzelor sale.

[PARTEA A TREIA]

I

Noaptea se aşternuse, iar vîntul gemea răscolind coroanele copacilor, printre ale căror frunze aluneca o suavă rază de lună, cînd Teobald, ridicîndu-se într-un cot şi frecîndu-se la ochi ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un somn adînc, privi în jur şi se pomeni în aceeaşi pădure unde rănise mistreţul, unde bidiviul îi căzuse mort, unde îi fusese dat acel armăsar fermecat care îl purtase prin nişte zone necunoscute şi misterioase.

O tăcere de moarte domnea în preajmă; o tăcere întreruptă doar de îndepărtatul boncăluit al cerbilor, de temătorul murmur al frunzelor şi de dangătul unui clopot din depărtare pe care din cînd în cînd îl aducea vîntul în rafalele sale.

– Oi fi visat – spuse baronul, şi porni prin pădure, ieşind, în cele din urmă, la şes.

II

În depărtare, pe stîncile de la Montagut, zări desprinzîndu-se neagra siluetă a castelului pe fundalul albăstrui şi străveziu al cerului nopţii.

– Castelul meu e departe şi sînt ostenit – şopti. Voi aştepta ziua într-un sat din apropiere – şi se îndreptă către sat. Bătu la o poartă.

– Cine eşti? – fu întrebat.

– Baronul de Fortcastell – răspunse, şi i se rîse în faţă. Bătu la altă poartă.

– Cine eşti şi ce doreşti? – fu întrebat din nou.

– Stăpînul vostru – insistă cavalerul, surprins că nu era recunoscut. Teobald de Montagut.

– Teobald de Montagut! – spuse mînioasă interlocutoarea, care era o babă. Teobald de Montagut, cel din poveste!… Haida, deh!… Vezi-ţi domnia ta de drum şi nu mai trezi din somn oamenii onorabili ca să le spui glume nesărate.

III

Plin de uimire, Teobald părăsi satul şi se îndreptă către castel, la ale cărui porţi ajunse cînd tocmai de lumina de ziuă. Şantul era acoperit cu pietrele din crenelurile năruite; podul mobil, acum inutil, putrezea atîrnat încă de puternicii săi tiranţi de fier, acoperiţi de rugină prin lucrarea anilor; în donjon bătea încet un clopot; în faţa arcului principal al fortăreţei, pe un piedestal de granit, se ridica o cruce; pe ziduri nu se zărea nici un soldat şi, nedesluşit şi surd, părea că din sînul său se înălţa un soi de şoaptă îndepărtată, un imn religios, grav, solemn şi magnific.

– Iar acesta este castelul meu, nu încape îndoială! – spunea Teobald, trecîndu-şi privirea neliniştită dintr-o parte în alta, fără a izbuti să priceapă ce i se întîmpla. Acela este blazonul meu săpat pe cheia arcului! Aceea este valea Montagut! Acestea, pămînturi stăpînite de senioria de Fortcastell!…

În acea clipă, grelele panouri ale porţii se rotiră pe balamale, iar în prag se ivi un călugăr.

IV

– Cine eşti şi ce faci pe aici? – îl întrebă Teobald pe monah.

– Eu sînt – îi răspunse acesta – un umil servitor al lui Dumnezeu, călugăr al mînăstirii Montagut.

– Dar… – îl întrerupse baronul – Montagut nu e o seniorie?

– A fost… – urmă călugărul – cu multă vreme în urmă… Pe ultimul său stăpîn, după cîte se povestesc, l-a luat diavolul, şi cum nu avea pe nimeni care să-i urmeze la stăpînire, conţii suverani au donat aceste pămînturi călugărilor din cinul nostru, care sînt aici de vreo sută, o sută douăzeci de ani. Iar domnia ta, cine eşti?

– Eu… – bîigui seniorul de Fortcastell, după un lung moment de tăcere – eu sînt… un păcătos nenorocit care, căindu-se pentru greşelile lui, vine să le mărturisească abatelui vostru şi să-i ceară să fie primit în sînul ordinului său.

***